

خراسان بزرگ در عصر تیموریان

فاطمه دست پاک

انکسارات و نشریات

۱۳۹۰

سرشناسه: دست پاک، فاطمه

عنوان و نام پدید آور: خراسان بزرگ در عصر تیموریان/ فاطمه دست پاک.

مشخصات نشر: مشهد، بدخششان، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۱۹۲ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۱۶۳۹-۱-۵

موضوع: خراسان - تاریخ - تیموریان، ۹۱۱-۷۷۱ ق.

موضوع: خراسان - اوضاع اجتماعی، ۷۷۱-۹۱۱ ق.

موضوع: ایران - سیاست و حکومت - قرن ۹ ق.

رده بندی کنگره: ۳۹۰/۳۷۵۵: ۲۰۱۷/DSR

رده بندی دیویی: ۹۵۵/۸۲

شماره کتابشناسی ملی: ۲۳۷۴۶۸۲

www.ketab.ir

نام کتاب:

خراسان بزرگ در عصر تیموریان

نویسنده:

فاطمه دست پاک

چاپ اول:

۱۳۹۰

چاپ:

شمس

تیراژ:

۱۰۰۰ نسخه

طراح جلد:

نرگس نوری

صفحه آرای:

معصومه مشکانی

مرکز بخش:

مشهد: خیابان سعدی. پاساژ مهتاب. پلاک ۳۸. کتاب هیواد

تلفن:

۰۹۱۵۸۱۰۴۴۹۴-۲۲۸۳۰۲۱

Email: Hivadbook@yahoo.com

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار
۱۵	مقدمه
۱۵	ایران در آستانه ظهور تیمور و چگونگی دست یابی او بر خراسان
۱۷	خراسان هنگام ظهور تیمور
۱۹	برخورد تیمور با آل کرت
۲۱	برخورد تیمور با خاندان جانی قربانی
۲۲	برخورد تیمور با سریداران
۲۴	برخورد تیمور با طغای تیموریان
۲۷	فصل اول تقسیم ممالک تیموری و تعلق خراسان به شاهرخ
۲۹	فصل دوم حاکمیت سیاسی و نظامی شاهرخ بر خراسان
۳۴	جانشینان شاهرخ
۳۶	روابط سیاسی خراسان عهد تیموری با سایر کشورهای خارجی
۳۶	ارتباط با چین
۳۷	ارتباط با مصر و روم (عثمانی)
۳۷	ارتباط با هند
۴۱	فصل سوم تحولات خراسان و شهرهای آن در عهد جانشینان تیمور
۴۱	حدود جغرافیایی

۴۳	تحولات شهرهای بزرگ خراسان
۴۶	ربع بلخ
۴۷	اندخود
۴۸	شبورقان (شبورغان)
۴۸	ربع نیشابور
۵۰	طوس
۵۱	مشهد (سناباد)
۵۲	بییق (سبزوار و جوین)
۵۳	ایبورد . کلات
۵۳	خبوشان (قوچان)
۵۴	اسفراین
۵۴	ربع هرات
۵۵	جام
-	سرخ
۵۵	س
۵۶	قهستان
۵۹	فصل چهارم مرکزیت حکومتی خراسان در عهد تیموری
۶۷	فصل پنجم شیوه حکومتی شاهان تیموری بر خراسان بزرگ
۷۵	فصل ششم تشکیلات اداری خراسان
۷۵	شاه و درباریان
۷۷	فرماندهان سپاه
۸۰	وزارت
۸۱	وزارت سید فخرالدین
۸۱	وزارت خواجه غیاث الدین سالار سمنانی
۸۴	وزارت دوباره سید فخرالدین
۸۵	وزارت خواجه غیاث الدین پیراحمد خوافی
۸۷	وزارت امیر علیشیر نوائی

۸۸		صدارت
۸۹		قضاوت
۹۱		حکام ایالات و ولایات
۹۶		حکام ربع نیشابور
۹۸		حکام ربع بلخ
۹۹		حکام ربع هرات
۱۰۱		فصل هفتم سیاست ارضی و مسائل مالی خراسان
۱۰۳		انواع مالکیت زمین
۱۰۳		سیورغال
۱۰۶		یورت
۱۰۷		تیول
۱۰۸		زمین های وقفی
۱۱۰		زمین های دیوانی
۱۱۱		درآمد تیموریان در خراسان
۱۱۹		فصل هشتم طبقات و گروه های اجتماعی خراسان
۱۲۱		نظامیان
۱۲۲		دیوانیان و روحانیان
۱۲۷		فصل نهم بافت اعتقادی و مسلکی خراسان
۱۲۸		مذاهب و فرق در خراسان
۱۲۸		الف) اهل سنت
۱۲۹		ب) شیعه و فرق آن
۱۳۳		- فرقه اسماعیلیه در خراسان
۱۳۴		- غلات شیعه (حروفیه و نوربخشیه)
۱۳۴		- نوربخشیه
۱۳۵		- حروفیه
۱۳۶		صاحبان مسالک در خراسان
۱۳۷		نقشبندیه

گوناگون پیشقدم بوده است. لذا توجه خاص به پیشینه سیاسی و اجتماعی این ناحیه از موضوعات ضروری در بررسی های تاریخی است.

خراسان قرن نهم هجری، یکی از درخشان ترین ادوار تاریخ فکری و ادبی و هنری ایران را تشکیل می دهد. شهر زیبای هرات در این عصر کانون جنبش فرهنگی و هنری و دربار باشکوه شاهرخ و سلطان حسین بایقرا مجمع شعرا، نویسندگان، هنرمندان، نقاشان، تذهیب کاران، معماران و دیگر دانشمندان از فقهاء، متکلمین و اهل تصوف و عرفان گردید. گذشته از آن خراسان در این دوره مرکز تصمیم گیری های سیاسی و نظامی شد و به دلیل ارتباطات خارجی گسترده با سایر کشورها، اهمیت و نقش سیاسی فراوان یافت.

گرچه امروزه تنها قطعه کوچکی از سرزمین خراسان بزرگ متعلق به ایران و بقیه آن در دیگر کشورهای آسیای میانه و افغانستان قرار گرفته است اما یافتن وجوه تاریخی، ملی، سیاسی، فرهنگی و نژادی این ناحیه بزرگ، بی شک در بسط مناسبات و پیوندهای دوستی میان ملتها مؤثر است. تحقیقاتی که تاکنون از سوی پژوهشگران دوباره خراسان بزرگ در دوره تیموری صورت گرفته است بسیار ناچیز و محدود به موضوعات خاصی می گردد و اغلب تاریخ سیاسی و اجتماعی آن به فراموشی سپرده شده است. از آنجا که از اواخر قرن نهم هجری زمینه های تشکیل حکومت صفویان در ایران پدیدار می شود تحولاتی که در خراسان بزرگ با حکومت طولانی شاهرخ (۴۳ سال) و آخرین سلطان تیموری (قریب به ۳۸ سال) رخ می دهد نقش گروههای سیاسی و اجتماعی و مذهبی این دوره اهمیت فراوانی پیدا می کند. توجه به برخی منابع اصیل و دست نخورده تیموری می تواند موضوعات تازه و جالب توجهی را در

اختیار پژوهشگران قرار دهد. امید است این پژوهش راه را برای تحقیقات بیشتر درباره خراسان شناسی هموار نماید.

در این رهگذر، ذکر این نکته را ضروری می دانم که آنچه در این کتاب گرد آمده خالی از نقص و کاستی نیست. جا دارد از زحمات و راهنمایی های اساتید ارجمند و گرانقدر به ویژه مرحوم دکتر ابوالفضل نبی (استاد تاریخ دانشگاه فردوسی) که حوصله و دقت فراوانی نشان دادند و نیز آقای دکتر الهی (استاد تاریخ دانشگاه فردوسی مشهد) صمیمانه قدردانی و سپاسگذاری نمایم. بدون شک اگر مساعدتها و راهنمایی های آنان نبود هیچگاه در اتمام این نوشته موفق نبودم. از استاد محترم جغرافیا آقای دکتر پاپلی یزدی که در زمینه محدوده جغرافیایی خراسان و تهیه نقشه ها راهنمایی های سودمندی کردند، آقای شیبانی مسئول سابق اسناد سازمان اوقاف و امور خیریه استان خراسان، آقای لباف خانیکی معاون سابق امور پژوهشی سازمان میراث فرهنگی خراسان، آقای رضا مایل هروی مسئول کتابخانه سازمان اوقاف خراسان که برای ارتباط با کنسولگری افغانستان تلاش کردند و همچنین از کلیه مسئولین کتابخانه های استان قدس رضوی، کتابخانه مسجد جامع گوهرشاد، کتابخانه های دانشگاه تهران و ملی ملک، به ویژه مسئولین محترم کتابخانه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، نهایت تشکر و امتنان را دارم.

همتم بدرقه راه کن ای طایر قدس

که دراز است ره مقصد و من نوسفرم

و من... التوفیق

مشهد - مهرماه ۱۳۸۹